

Byggnadsminnesförklaring av Kersö säteri, Kårsö 1:1 och 1:2,
Ekerö socken och kommun.

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1998:950) om kulturminnen m m (KML) Kersö säteri för byggnadsminne.

SKYDDSFÖRESKRIFTER

För Kersö säteri gäller följande skyddsföreskrifter:

Huvudbyggnaden, hus nr 1 (Se bifogad karta)

Får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras. I byggnadens inre får inte källaren, entréhallen, trapphuset, biljarden samt matsalen i bottenvåningen byggas om eller på annat sätt förändras.

Flygelbyggnaderna, hus nr 2 och 3

Får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

Trädgårdsmästarebostaden, hus nr 5

Får inte rivas, eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

Smedjan, hus nr 9

Får inte rivas, eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

Duvslaget, hus nr 13

Får inte flyttas, rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

Badhuset, hus nr 14

Får inte flyttas, rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

Sjöboden, hus nr 15

Får inte flyttas, rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

F.d. Hundhuset, hus nr 16

Får inte flyttas, rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras. I byggnadens inre skall kakelugnen bevaras.

F.d. Ankhuset, hus nr 17

Får inte flyttas, rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

Lusthuset "Pillerasken", hus nr 18

Får inte flyttas, rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt och med sådana material att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

Det område kring Kersö säteri som markerats på bifogad karta får inte ytterligare bebyggas eller bli föremål för större markgrepp. Det skall hållas i sådant skick, att byggnadernas utseende och karaktär inte förvanskas

MOTIVERING

Kersö är tillsammans med Stavsund en av de två mest sammansatta och kompletta herrgårdsmiljöerna i Ekerö kommun. Kersö är vidare en av det fåtal eller drygt tiotalet herrgårdar i länet som har kvar en ursprunglig säteri byggnad med i huvudsak bibehållen 1600-tals karaktär. Detta skall ses i förhållande till att det bildades ca 300 säterier i nuvarande Stockholms län under 1600-talet. Kersö är vidare ett gott exempel på en mindre palatsbyggnad i den kände arkitekten Jean De la Vallés holländska barockstil.

Kersö säteri har därigenom ett sådant kulturhistoriskt värde att det uppfyller de villkor som uppställts för byggnadsminne enligt kulturminneslagen.

BYGGNADSHISTORIK

Kersö gård ligger på en udde vid Långtarmen. Från landsvägen som passerar strax intill löper en allé fram till huvudbyggnaden. Herrgårdens ägor omfattar Kårsön som fram till medeltiden var en egen ö, skild av smala sund från Munsö och Ekerö. Strax norr om huvudbyggnaden, invid ladugården, ligger tre gravhögar som möjligen kan tas som belägg för att gården etablerats i slutet av järnåldern. När Kersö nämns första gången 1287, omtalas biskop Bengt Birgersson som ägare. Året därpå lät denne donera egendomen till Klara kloster i Stockholm, i vars ägo den förblev fram till reformationen då Kersö drogs in till kronan.

Det finns flera tecken på att Kersö kan ha varit en befäst gård vid tiden för biskop Bengts donation, med ett fast hus på platsen för den nuvarande huvudbyggnaden. Delar av murverket i källarvåningen kan vara av medeltida ursprung. Gårdens läge var också strategiskt betydelsefullt, invid de dåtida segellederna via Kårsösund och Långtarmen. 1627 kom den då fem hemman stora byn Kårsö i adlig ägo genom Johan Skytte. På 1670-talet bebyggdes egendomen till säteri av den dåvarande ägaren kammarrådet Joel Gripenstierna. Byn avhystes för att lämna plats åt den än idag bevarade herrgårdsbyggnaden som uppfördes under ledning av murmästaren Mårten Hack. Ett stick i Erik Dahlbergs Suecia Antiqua visar hur huset såg ut 1695.

1694 drogs Kersö in till kronan för att fyra år senare arrenderas ut som kronosäteri. Närmare tiotalet arrendatorer avlöste varandra innan egendomen friköptes av ryttmästare Sylvander 1852. Sedan 1904 är Kersö i familjen Kjellbergs ägo.

1755 brann huvudbyggnaden, men återuppbyggdes redan två år senare. Fasaderna hade nästan helt klarat branden och den enda större förändringen av exteriören som gjordes vid restaureringen var att det avbrända säteritaket enligt tidens stilideal ersattes med ett mansardtak. 1906 byggdes bottenvåningens sal ut åt sjösidan efter ritningar av arkitekt Torben Grut. Trots detta har idag den nyligen renoverade huvudbyggnaden i huvudsak sin 1600-talskaraktär i behåll. Huset är ett exempel på en mindre palatsbyggnad i Jean De la Vallés typiska stil med fasaderna indelade av pilastrar och dekorerade med fruktgirlander. Interiören domineras av inredning från 1800-talets senare hälft. Från 1600-talet kvarstår dock planlösningen och det välvda trapphuset. Av den ursprungliga barockanläggningen återstår idag för övrigt egentligen endast de två flankerande flygelbyggnaderna, av vilka den västra nyuppfördes 1958. Några påtagligare spår efter barockträdgården som låg sydväst om herrgårdsbyggnaderna finns inte heller. Här

fanns senast en stor trädgårdsanläggning som lades ned på 1960-talet. Kvar ligger några uthus och trädgårdsmästarbostaden, den s k Trädgårdsvillan som uppfördes omkring 1900. Mellan en vattenfylld dödisgrop norr om huvudbyggnaden och Långtarmen finns däremot en park i engelsk stil med bl a lusthus, duvslag, badhus och paviljong från slutet av 1800-talet.

ANSÖKNINGEN

har hos Länsstyrelsen den 12 augusti 1977 ansökt att Kersö säteri måtte förklaras som byggnadsminne.

ÄRENDETS HANDLÄGGNING

Länsstyrelsen har den 17 augusti 1977 till Inskrivningsmyndigheten vid Solna tingsrätt meddelat att fråga väckts om byggnadsminnesförklaring.

Ärendet remitterades även ovan angivna datum till Byggnadsnämnden i Ekerö kommun och Riksantikvarieämbetet.

Byggnadsnämnden har i yttrande den 26 september 1977 meddelat att nämnden inget har att erinra därest ansökan avser huvudbyggnaden med flyglar och området närmast dessa.

Riksantikvarieämbetet har i yttrande den 31 oktober 1977 bl a meddelat "att ämbetet för sin del finner en byggnadsminnesförklaring av Kersö säteri väl motiverad. Ämbetet föreslår, att skyddsföreskrifterna får omfatta såväl huvudbyggnaden från 1700-talets senare hälft, de båda flyglarna (varav den ena är från 1600-talet och ombyggd under 1700-talet och den andra är nybyggd på 1900-talet) samt ett visst omgivande markområde med bl a dammen och allén."

Länsstyrelsen upprättade den 15 november 1978 förslag till skyddsföreskrifter som översändes till sökanden för godkännande.

Efter önskemål från ägaren översände Länsstyrelsen den 21 september 1979 två nya alternativ till skyddsområdets storlek. Förhandlingar fördes i denna fråga utan att någon överenskommelse kunde uppnås. Diskussioner fördes även om möjlighet till ekonomiska bidrag för underhåll av park och byggnader.

Ärendet har därefter varit vilande t o m den 16 oktober 1987 då ägaren återigen ville aktualisera frågan om byggnadsminnesförklaring.

Planer fanns då på att med hjälp av Skogsvårdsföreningen bilda en stiftelse som skulle överta äganderätten till Kersö. Byggnadsminnesförklaringen måste därför passas in i den blivande stiftelsebildningen.

Länsstyrelsen upprättade ånyo den 12 september 1991 förslag till skydds-föreskrifter. Dessa innebar att skyddsområdet utökats väsentligt och att även en mängd kulturhistoriskt intressanta s k överloppshus nu omfattades av skyddet.

Med anledning av att skyddsområdet utvidgats remitterades ärendet den 12 september 1991 återigen till Ekerö kommun för yttrande.

Ekerö kommun tillstyrker i yttrande den 19 november 1991 att Kersö säteri byggnadsminnesförklaras enligt Länsstyrelsens förslag till skydds-föreskrifter den 12 september 1991.

Ett slutligt förslag till skydds-föreskrifter upprättade den 13 oktober 1998 har den 4 december 1998 godkänts av . Förslaget överens-stämmer med Länsstyrelsens förslag den 12 september 1991 som tidigare godkänts av kommunen.

UPPLYSNINGAR

Länsstyrelsen lämnar utan kostnad för ägaren råd och anvisningar i fråga om vård och underhåll.

Länsstyrelsen får vidare framhålla att om det finns särskilda skäl, får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § lagen (1988:950) om kulturminnen m m lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skydds-föreskrifterna.

Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

Detta beslut kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (Länsrätten i Stockholms län) enligt anvisningar på bilaga.

Beslut i detta ärende har fattats av länsöverdirektör Bo Hansson. I beslutet har även deltagit länsantikvarie Jan-Bertil Schnell, förste antikvarie Carl-Henrik Ankarberg, länsassessor Göran Bjarne samt byrådirektör Henric Falkman, föredragande.

Bo Hansson

Henric Falkman
Henric Falkman

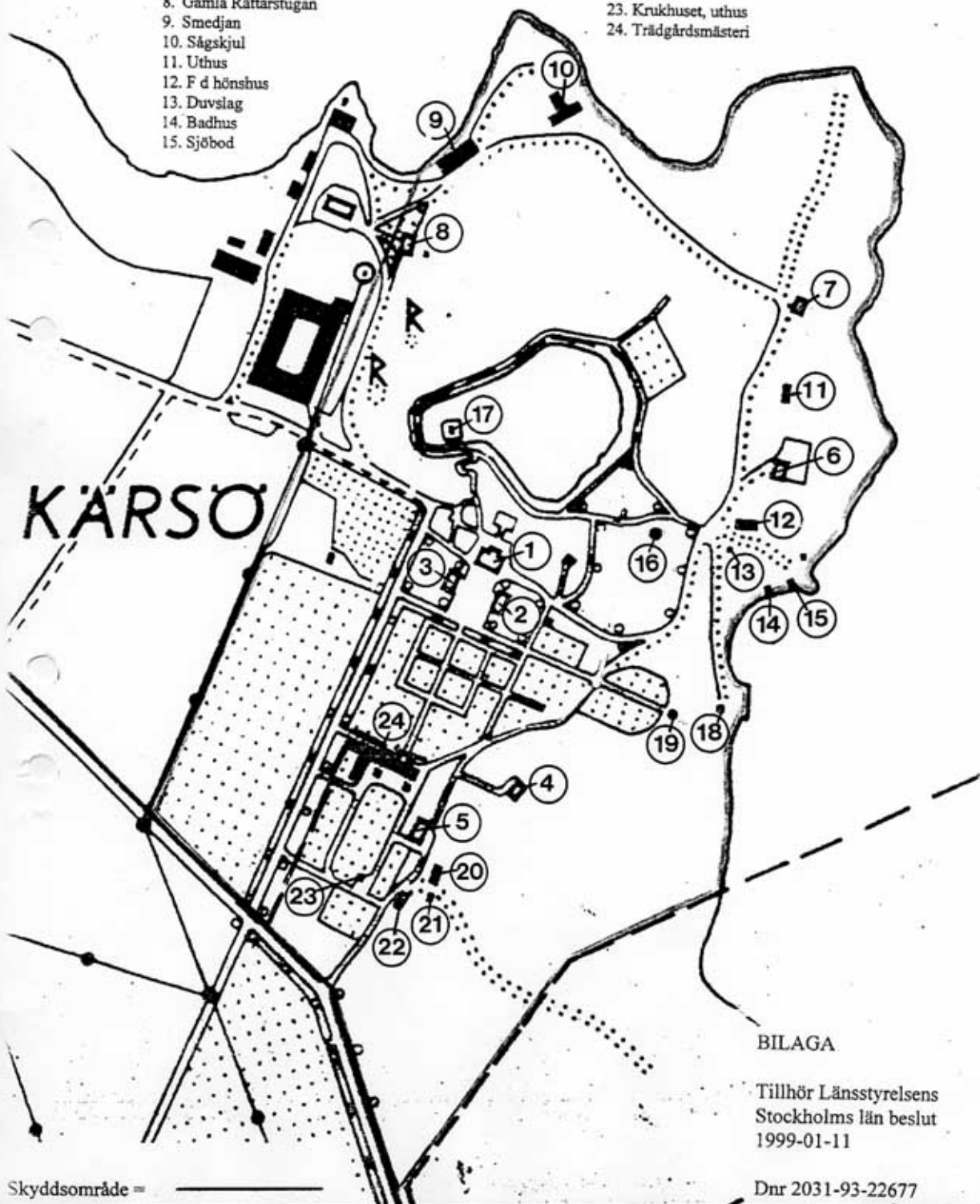
Kopia till:

akten med lagakraftsbevis
kulturmiljöenheten med lagakraftsbevis
byggnadsminnesregistret
Riksantikvarieämbetet med delgivningskvitto
Stockholms läns museum
Byggnadsnämnden i Ekerö kommun med lagakraftsbevis
Inskrivningsmyndigheten med lagakraftsbevis
juridiska enheten, (GB)
Stockholms läns hembygdsförbund, Box 6219, 102 34 STOCKHOLM

1. Huvudbyggnaden
2. Östra Flygeln
3. Västra Flygeln
4. Kvarnbacken
5. TrädgårdsmästARBostaden
6. Jägarstugan
7. Ekbacken
8. Gamla Rättarstugan
9. Smedjan
10. Sågskjul
11. Uthus
12. F d hönshus
13. Duvslag
14. Badhus
15. Sjöbod

16. F d Hundhuset
17. F d ankhuset med duvslag
18. Lusthuset, "Pillerasken"
19. Öppet lusthus
20. Uthus
21. Uthus
22. Uthus
23. Krukhuset, uthus
24. Trädgårdsmästeri

KÄRSÖ

BILAGA

Tillhör Länsstyrelsens
Stockholms län beslut
1999-01-11

Dnr 2031-93-22677

Skyddsområde =